ТОВ «ІНСТИТУТ ЖИВОЇ ОСВІТИ МІРЕН»

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказом директора ТОВ «Інститут Живої освіти Мірен»
від «06» листопада 2026 року № 5
Директор

 Ірина ЛАБА

ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації асистентів учителів закладів загальної середньої освіти

«Асистент учителя в команді супроводу учня: співпраця з психологом, моніторинг стану та щоденні практики підтримки за моделлю “Жива школа”»

с. Раковець – 2026

Розробник: ТОВ «Інститут Живої освіти Мірен», Лаба Ірина Миколаївна — авторка, розробниця та основна викладачка програми.

Напрям підвищення кваліфікації: професійна діяльність асистента вчителя в умовах реалізації державного стандарту базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації асистентів учителів закладів загальної середньої освіти, діяльність яких спрямована на забезпечення реалізації Державного стандарту базової середньої освіти, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 04 листопада 2025 року № 1451.

Код програми: MIREN-EDU-A06-AST.
Версія: 1.0.
Дата затвердження: 06.11.2026.
Термін дії програми: з 2026 до 2030 року.

Рецензенти:
Шопша Олена Леонідівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології ПрАТ «ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”», м. Київ.
Шопша Микола Миколайович, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри психології ПрАТ «ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”», м. Київ.

© ТОВ «Інститут Живої освіти Мірен», 2026

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Асистент учителя щодня перебуває поруч з учнем з особливими освітніми потребами: допомагає йому включатися в навчання, адаптує навчальні матеріали, спостерігає за поступом і передає ці дані вчителю та команді психолого-педагогічного супроводу. Від того, наскільки асистент володіє способами адаптації та модифікації, розуміє порядок розроблення індивідуальної програми розвитку й уміє працювати в парі з учителем, залежить реалізація індивідуальної освітньої траєкторії учня та досягнення ним результатів, визначених Державним стандартом базової середньої освіти.

Програму розроблено на основі Типової програми № 1451: збережено мету, модулі, назви тем, зміст тем, обсяг і розподіл годин. Практичні завдання виконуються на матеріалі власного класу з використанням офіційних форм Порядку організації інклюзивного навчання; як практичні інструменти підтримки учня використовуються матеріали моделі «Жива школа» (картки стану, ресурсна коробка, бланк спостереження).

Цільова група: Асистенти вчителів закладів загальної середньої освіти, які працюють на рівні базової середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 30 академічних годин / 1 кредит ЄКТС. Одна академічна година становить 45 хвилин.

Особливості реалізації програми: навчання відбувається в асинхронному режимі у власному темпі учасника; рекомендована тривалість — чотири тижні, максимальна — шість тижнів від дня початку навчання. Навчання починається в будь-який день після підтвердження заявки: учасник отримує доступ до навчального середовища (сторінки курсу та цифрова помічниця «Марія» в Telegram), яке послідовно відкриває теми, практичні завдання й приймає роботи. Програма поєднує 10 годин відеолекцій, 10 годин практичних занять із покроковими інструкціями та зразками, 8 годин самостійної роботи та 2 години підсумкових контрольних заходів. Відеоматеріали учасник переглядає у зручний для себе час; кожна практична робота отримує особистий зворотний зв’язок за критеріями; підсумкову роботу перевіряє викладачка програми. До викладання й перевірки робіт залучаються фахівці, які мають документально підтверджену підготовку з питань інклюзивного навчання та психологічного супроводу.

Форма підвищення кваліфікації: дистанційна (асинхронне навчання).

Мета підвищення кваліфікації: підвищення професійної компетентності асистентів учителів у впровадженні Державного стандарту базової середньої освіти через опанування сучасних підходів і практичних інструментів створення безпечного, безбар’єрного, інклюзивного освітнього середовища, зорієнтованого на потреби учнів з особливими освітніми потребами.

Завдання підвищення кваліфікації: удосконалити здатність асистентів учителів:

1. ознайомити з метою, завданнями й принципами інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти;

2. сформувати розуміння ролі асистента вчителя в реалізації Державного стандарту базової середньої освіти та в розробленні й впровадженні індивідуальної програми розвитку;
3. розвинути вміння адаптувати й модифікувати навчальні матеріали та підтримувати учня з особливими освітніми потребами в реалізації індивідуальної освітньої траєкторії;
4. сприяти готовності до партнерської взаємодії з учителем, командою психолого-педагогічного супроводу та батьками, до спільного викладання;
5. сформувати готовність до підтримки учнів у дистанційному навчанні та до участі у відстеженні поступу учня;
6. мотивувати до вдосконалення власних компетентностей.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: В1 — інклюзивна компетентність; Б3 — компетентність педагогічного партнерства (за професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти», як визначено Типовою програмою № 1451).

Очікувані результати підвищення кваліфікації: після завершення програми слухач / слухачка:

1. пояснює мету, принципи й особливості організації інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти;
2. бере участь у розробленні індивідуальної освітньої траєкторії та індивідуальної програми розвитку учня з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей;
3. адаптує навчальні матеріали й описує адаптацію за встановленою формою;
4. підтримує та супроводжує учнів з особливими освітніми потребами, зокрема в дистанційному навчанні, і фіксує їхній поступ;
5. ефективно взаємодіє з командою психолого-педагогічного супроводу, учителем і батьками;
6. застосовує практики спільного викладання;
7. визначає рівень власних компетентностей і планує власну професійну підтримку.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації: результати оцінюються за 100-бальною шкалою: п’ять практичних продуктів — по 12 балів (60 балів); опрацювання зворотного зв’язку та доопрацювання — 10 балів; підсумкова практична робота — 30 балів. Критерії: відповідність завданню; коректність і повнота; дотримання професійних меж посади асистента вчителя, конфіденційності й знеособлення даних; опис фактами без оцінок і ярликів; педагогічна та психологічна доцільність; практична придатність; урахування вікових та індивідуальних особливостей учня; доопрацювання після зворотного зв’язку. Прохідний результат — не менше 70 балів зі 100 та обов’язкове подання підсумкової роботи. Роботу можна доопрацювати протягом 10 календарних днів після отримання зворотного зв’язку.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат про підвищення кваліфікації обсягом 30 академічних годин / 1 кредит ЄКТС. Програма не передбачає присвоєння нової професійної кваліфікації.

Вартість: 1500 грн за одного учасника в межах експериментального проєкту.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено дистанційне асинхронне навчання у власному темпі учасника (рекомендовано — чотири тижні).

Практична діяльність охоплює визначення ролі асистента вчителя в класі, підготовку внеску до індивідуальної програми розвитку, адаптацію навчальних матеріалів і відстеження поступу учня, планування спільного уроку та складання сценаріїв підтримки учня з інструментами й ресурсами.

Самостійна робота передбачає опрацювання нормативних документів з інклюзивного навчання, аналіз доступності навчальних матеріалів і середовища, опрацювання інструкцій до інструментів підтримки та самооцінювання власних компетентностей.

Підсумкові контрольні заходи включають подання і захист «Паспорта супроводу учня».

Зміст програми складається з двох модулів і семи взаємопов’язаних тем. Максимальна кількість балів — 100; прохідний результат — 70 балів за умови обов’язкового подання підсумкової роботи.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту програми, становить 30 годин, з них: 10 год — лекційні заняття (відеолекції), 10 год — практичні заняття, 8 год — самостійна робота, 2 год — контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ					
Тема 1.1. Організація інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти	2	2	–	–	4
Тема 1.2. Загальношкільний підхід до інклюзивності та безбар’єрності	2	–	2	–	4
Тема 1.3. Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу	–	2	2	–	4
Тема 1.4. Участь та роль асистента вчителя в організації навчальної діяльності	2	2	–	–	4
Разом за модулем 1	**6**	**6**	**4**	**–**	**16**
МОДУЛЬ 2. ПАРТНЕРСТВО ТА СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА					
Тема 2.1. Практика спільного викладання	2	2	–	–	4
Тема 2.2. Інструменти й ресурси для асистента вчителя	–	2	2	–	4
Тема 2.3. Наставництво та професійна підтримка асистентів учителів	2	–	2	–	4
Разом за модулем 2	**4**	**4**	**4**	**–**	**12**
Підсумкові контрольні заходи	**–**	**–**	**–**	**2**	**2**
Усього	**10**	**10**	**8**	**2**	**30**

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ

Тема 1.1. Організація інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти

Поняття «інклюзія», «інклюзивне навчання», «особливі освітні потреби», «учні з особливими освітніми потребами». Сутність, завдання та принципи інклюзивного навчання: недискримінація, урахування багатоманітності, ефективне залучення та включення всіх учасників освітнього процесу; цінності інклюзивного навчання. Категорії (типи) особливих освітніх потреб: вірогідний прояв, ступінь прояву, рівень підтримки; особливості педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти. Нормативно-правове забезпечення інклюзивного навчання: Конституція України, закони України «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу, Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року, інструктивно-методичні листи МОН. Посада асистента вчителя в інклюзивному класі: функції, обов'язки, професійні межі.

Практична реалізація за моделлю «Жива школа». Учасник за Порядком організації інклюзивного навчання складає карту власної ролі в класі: функції асистента вчителя, домовленості з учителем і командою супроводу, професійні межі рішень.

Тема 1.2. Загальношкільний підхід до інклюзивності та безбар'єрності

Загальношкільний підхід до інклюзивності. Види безбар'єрності: фізична, інформаційна, цифрова, суспільна, освітня, економічна. Компоненти освітньої безбар'єрності: доступність інфраструктури та обладнання, безпроблемне пересування, доступність навчального матеріалу та засобів навчання (пояснення, колективне обговорення, персоналізовані інструкції), рівні можливості, психологічна підтримка. Універсальний дизайн і універсальний дизайн навчання: різні способи подання інформації, альтернативні способи дій і демонстрування знань, урахування інтересів учнів; інтеграція принципів універсального дизайну в планування уроку. Розумне пристосування; допоміжні засоби; додаткові та альтернативні способи комунікації.

Практична реалізація за моделлю «Жива школа». Самостійне опрацювання: учасник аналізує доступність навчальних матеріалів і середовища свого класу за компонентами освітньої безбар'єрності та принципами універсального дизайну навчання й визначає три пріоритетні пристосування для учня, якого супроводжує.

Тема 1.3. Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу

Склад і завдання команди психолого-педагогічного супроводу. Асистент учителя як учасник команди, його функції в команді. Поняття «індивідуальна траєкторія навчання учнів з особливими освітніми потребами». Індивідуальна програма розвитку як засіб реалізації індивідуальної траєкторії навчання: порядок і особливості її розроблення та впровадження, перегляд, форма індивідуальної програми розвитку. Роль

асистента вчителя в розробленні та впровадженні індивідуальної програми розвитку. Роль батьків як рівноправних членів команди супроводу в розробленні індивідуальної програми розвитку та моніторингу результатів; партнерство асистента вчителя з батьками.

Практична реалізація за моделлю «Жива школа». Учасник на знеособленому прикладі за формою індивідуальної програми розвитку (додаток 3 до Порядку організації інклюзивного навчання) готує внесок асистента вчителя до її розроблення: спостереження, пропозиції щодо підтримки, що узгоджує з учителем, психологом і батьками.

Тема 1.4. Участь та роль асистента вчителя в організації навчальної діяльності

Поняття «адаптація» та «модифікація», їхні основні завдання. Адаптація змісту навчального предмета (інтегрованого курсу); адаптація освітнього процесу та/або модифікація змісту для досягнення результатів, визначених Державним стандартом базової середньої освіти та/або індивідуальною програмою розвитку. Приклади адаптації: поділ завдань на простіші чи покрокові; зменшення тривалості або кількості завдань без зниження складності; комп'ютерні програми, візуалізаційні картки, предмети, аудіо- й відеоматеріали; оформлення матеріалів з урахуванням потреб учня (великий шрифт, колір, підкреслення). Модифікація змісту: спрощення, виключення, поєднання чи ущільнення; приклади модифікації. Способи адаптації та модифікації навчальних матеріалів: спрощення й переформулювання правил та інструкцій, додаткові візуальні засоби (схеми, моделі, ілюстрації). Зміст роботи асистента вчителя на уроках різних освітніх галузей; методи підтримки: індивідуалізація, диференціація, допоміжні технології, психологічна підтримка, створення ситуацій успіху. Функції асистента вчителя в дистанційному навчанні: технічна підтримка, адаптація навчальних матеріалів, добір онлайн-ресурсів, взаємодія з батьками, документація й аналіз. Формувальне оцінювання учнів з особливими освітніми потребами: принципи, прийоми, інструменти, зворотний зв'язок; участь асистента вчителя у відстеженні та фіксації індивідуального поступу учня.

Практична реалізація за моделлю «Жива школа». Учасник адаптує один навчальний матеріал власного уроку для учня з особливими освітніми потребами (поділ на кроки, візуальна підтримка, оформлення), описує його за формою додатка 4 до Порядку організації інклюзивного навчання та веде знеособлений бланк спостереження за поступом учня п'ять навчальних днів.

МОДУЛЬ 2. ПАРТНЕРСТВО ТА СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Тема 2.1. Практика спільного викладання

Переваги та моделі спільного викладання: консультування (учитель консультує асистента щодо адаптації чи модифікації навчальних матеріалів), наставництво, співробітництво (розподіл обов'язків щодо супроводу учнів з особливими освітніми потребами відповідно до їхньої індивідуальної освітньої траєкторії). Форми спільного викладання: підтримувальне,

паралельне, додаткове, викладання в команді; спільне викладання в умовах дистанційного навчання. Співпраця асистента вчителя з учителями-дефектологами, практичними психологами, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру та батьками. Відмінність у роботі асистента вчителя та асистента дитини; взаємодія вчителя, асистента вчителя й асистента дитини.

Практична реалізація за моделлю «Жива школа». Учасник разом з учителем (або на прикладі власного класу) складає план спільного уроку: обрана форма спільного викладання, розподіл дій учителя й асистента до, під час і після уроку, адаптовані матеріали, що фіксується щодо поступу учня.

Тема 2.2. Інструменти й ресурси для асистента вчителя

Ресурсна кімната: функції, вимоги до облаштування, використання асистентом учителя. Цифрові інструменти для навчання учнів з особливими освітніми потребами, зокрема в умовах дистанційного навчання: інтерактивні платформи, сервіси відеозв'язку, віртуальні класи, сервіси для створення адаптованих матеріалів і візуальної підтримки. Апаратні та програмні засоби підтримки інклюзивного навчання.

Практична реалізація за моделлю «Жива школа». Учасник добирає інструменти й ресурси (ресурсна кімната або куточок, візуальні картки, цифрові сервіси) для двох типових ситуацій свого класу і складає покроковий сценарій підтримки учня з ними; самостійно опрацьовує інструкції до обраних інструментів.

Тема 2.3. Наставництво та професійна підтримка асистентів учителів

Види професійної підтримки асистентів учителів; супервізія та наставництво. Підтримка від центрів професійного розвитку педагогічних працівників; професійні спільноти. Саморефлексія. Професійне вигорання: ознаки, стадії, причини, профілактика. Самооцінювання рівня власних компетентностей.

Практична реалізація за моделлю «Жива школа». Самостійне опрацювання: учасник оцінює рівень власних компетентностей і складає план власної професійної підтримки та план супроводу учня на наступні чотири тижні.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

1. Карта ролі асистента вчителя в інклюзивному класі: функції, домовленості, професійні межі.
2. Внесок асистента вчителя до індивідуальної програми розвитку учня (знеособлений приклад, форма — додаток 3 до Порядку організації інклюзивного навчання).
3. Адаптований навчальний матеріал з описом адаптації (форма — додаток 4 до Порядку) і бланк спостереження за поступом учня за п'ять навчальних днів.
4. План спільного уроку з розподілом ролей учителя й асистента вчителя.
5. Сценарій підтримки учня з обраними інструментами й ресурсами для двох ситуацій.

Практичні продукти виконуються на матеріалі власної професійної діяльності з дотриманням професійних меж, конфіденційності та

знеособлення даних: у роботах не зазначаються імена, прізвища та інші дані, за якими можна впізнати учня, його родину чи колег.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ І ТЕМ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Доступність навчальних матеріалів і середовища класу за компонентами освітньої безбар'єрності та принципами універсального дизайну навчання — 2 години. Результат: три пріоритетні пристосування.
2. Порядок організації інклюзивного навчання (пункт про індивідуальну програму розвитку, додатки 3 і 4) і Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу — 2 години. Результат: конспект «що з цього стосується моєї посади».
3. Інструкції до обраних інструментів і ресурсів підтримки — 2 години. Результат: позначені кроки, які асистент виконує сам, і ті, що узгоджує з учителем і командою.
4. Самооцінювання власних компетентностей, профілактика вигорання, план власної професійної підтримки — 2 години. Результат: план підтримки й розвитку.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНІ УМОВИ

– комп'ютер, ноутбук, планшет або смартфон із доступом до мережі Інтернет;
– доступ до навчального середовища (сторінки курсу, цифрова помічниця «Марія» в Telegram), відеоматеріалів і навчальних файлів;
– можливість роздрукувати картки стану й емоцій, бланк спостереження та матеріали ресурсної коробки (або заповнювати їх в електронному вигляді);
– текстовий редактор або можливість заповнювати надані шаблони;
– дотримання конфіденційності й знеособлення чутливої інформації;
– можливість виконувати завдання у власній професійній діяльності в межах повноважень асистента вчителя.

ОСОБИ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Лаба Ірина Миколаївна — авторка, розробниця, основна викладачка програми; записує відеолекції, здійснює перевірку підсумкових робіт, визначає критерії зворотного зв'язку та приймає рішення про успішне завершення навчання. Координатори можуть залучатися до організаційного супроводу й перевірки практичних робіт у межах затверджених критеріїв. Технічну підтримку навчального середовища забезпечує визначена технічна особа. Сертифікат підписує Лаба Ірина Миколаївна, директорка ТОВ «Інститут Живої освіти Мірен».

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 2026 рік. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 09.11.2026).
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX : станом на 2026 рік. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text (дата звернення: 09.11.2026).
3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957 : станом на 2026 рік. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text (дата звернення: 09.11.2026).
4. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609 : станом на 2026 рік. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18 (дата звернення: 09.11.2026).
5. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 545 : станом на 2026 рік. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF (дата звернення: 09.11.2026).
6. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 № 527-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80 (дата звернення: 09.11.2026).

Основна література

1. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами : метод. рекомендації / уклад.: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ : УІРО, 2024. 40 с. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/927/92728/Otsinyuvannya_navch_dosyahn_uchniv_z_OOP.pdf (дата звернення: 09.11.2026).
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія: покроково для вчителів : навч.-метод. посіб. Київ, 2023. 232 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/739317/1/Kolupaeva.Taranchenko.Inclusia.Pokrokovo.pdf (дата звернення: 09.11.2026).
3. Ярмола Н. А. Інклюзивне навчання : навч. посіб. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 125 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747924/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%86%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D1%96%D1%8F_%D0%AF%D1%80%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%B0%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB.pdf (дата звернення: 09.11.2026).

4. Соболева Н. Методичні рекомендації щодо організації практичної роботи зі здобувачами освіти з інтелектуальними труднощами в умовах інклюзивного навчання. Київ : УІРО, 2024. 24 с. URL: https://uied.org.ua/2024/09/12246/ (дата звернення: 09.11.2026).
5. CAST. Universal Design for Learning Guidelines version 3.0. 2024. URL: https://udlguidelines.cast.org/ (дата звернення: 09.11.2026).

Додаткова література

1. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/93546/ (дата звернення: 09.11.2026).
2. Універсальний дизайн в освітньому процесі : відеоурок. URL: https://www.youtube.com/watch?v=0P0BtYm_Oec (дата звернення: 09.11.2026).